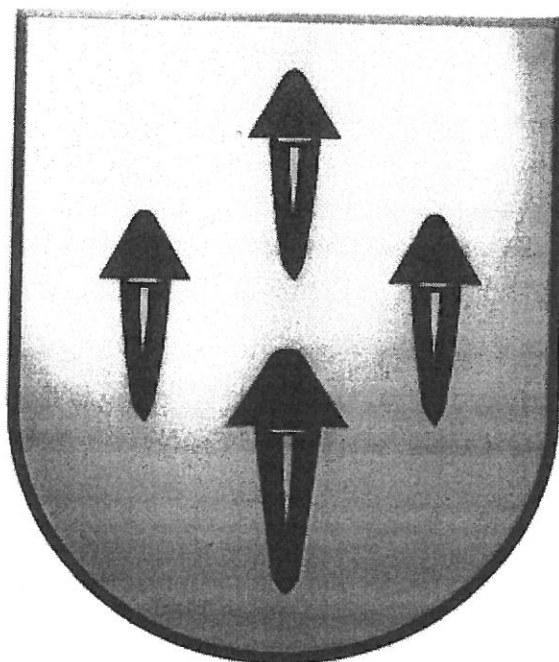

Załącznik nr 1
do uchwały Nr VI/38/11
Rady Miejskiej w Rajgrodzie
z dnia 20.05.2011r.

GMINA RAJGRÓD

**Program usuwania wyrobów zawierających
azbest z terenu gminy Rajgród**

Opracowanie:
mgr Joanna Sanik

Rajgród, luty 2011

20,

Spis treści

I. Wprowadzenie.....	3
II. Cel Programu.....	3
III. Szkodliwość azbestu dla zdrowia ludzi i środowiska.....	4
IV. Przepisy prawne dotyczące postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest i obowiązki z nich wynikające.....	6
Podstawowe akty prawne.....	6
Obowiązki gmin wynikające z ustaw i rozporządzeń.....	6
Obowiązki właścicieli, zarządców lub użytkowników nieruchomości.....	6
Obowiązki wykonawców prac polegających na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest.....	7
V. Procedury dotyczące postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.....	9
Podział procedur dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.....	9
PROCEDURA 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.....	9
PROCEDURA 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.....	10
PROCEDURA 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.....	11
PROCEDURA 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu, terenu, instalacji z azbestu.....	14
PROCEDURA 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.....	16
PROCEDURA 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub w wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.....	18
VI. Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest.....	21
Metody zbierania informacji.....	21
VII. Wyroby zawierające azbest na terenie gminy Rajgród.....	22
VIII. Stężenie włókien azbestu w powietrzu.....	25
IV. Unieszkodliwianie i utylizacja wyrobów zawierających azbest.....	30
V. Finansowe aspekty realizacji Programu.....	31
Środki z budżetu Gminy.....	32
VI. Rzeczowy harmonogram realizacji Programu przez gminę Rajgród.....	34
VII. Podsumowanie.....	35

Spis tabel i rysunków

Tabela 1. Ilości wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Rajgród.....	23
Tabela 2. Rozmieszczenie wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Rajgród [m ²].....	24
Rysunek 1. Stężenie włókien azbestu w powietrzu w woj. podlaskim na podstawie badań z 2006r.....	27
Tabela 3. Stężenie włókien azbestu w powietrzu atmosferycznym w gminach woj. podlaskiego.....	28
Tabela 4. Stężenie włókien azbestu w powietrzu atmosferycznym w gminach woj. podlaskiego.....	29
Tabela 5. Niezbędna pojemność składowiska do składowania odpadów zawierających azbest z terenu gminy Rajgród.....	31
Tabela 6. Harmonogram realizacji zadań ujętych w Programie.....	35

I. WPROWADZENIE

Podstawą prawną powstania „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla gminy Rajgród” jest „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”, przyjęty Uchwałą nr 122/2009 Rady Ministrów z 14.07.2009r., zmieniony Uchwałą nr 39/2010 Rady Ministrów z 15.03.2010r.

Podstawą do opracowania programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest jest dokonanie rozpoznania stopnia zużycia tych wyrobów zabudowanych na konkretnych obiektach. Opracowując powyższy Program gmina Rajgród przeprowadziła inwentaryzację pokryć azbestowych wraz z oceną ich stanu technicznego. Gmina w 2011r. przeprowadziła inwentaryzację wyrobów azbestowych znajdujących się na terenie gminy, zlecając to zadanie podmiotowi zewnętrznemu, który oprócz sporządzania spisu z natury dokonywał oceny stanu technicznego oraz przekazywał informacje o możliwościach uzyskiwania pomocy na utylizację wyrobów azbestowych.

II. CEL PROGRAMU

Celem Programu jest doprowadzenie do stopniowej eliminacji wyrobów zawierających azbest z otoczenia człowieka oraz ich bezpieczne i prawidłowe unieszkodliwianie. W Programie założono udzielanie pomocy mieszkańcom w usuwaniu azbestu. Pomoc ta ma na celu zachęcić do podejmowania tego rodzaju działań oraz zmniejszyć ryzyko związane z nieprawidłowym ich wykonaniem.

Szczegółowe zasady udzielania dofinansowania mieszkańcom będą określone każdorazowo w drodze regulaminów przyjętych uchwałą Rady Miejskiej – zgodnie z art. 403 ust. 5 ustawy z 27.04.2001r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2008.25.150, z późn.zm.).

Założenia regulaminów będą opracowywane w zależności od ilości środków finansowych budżetu Gminy oraz w przypadku korzystania ze środków zewnętrznych - wymagań podmiotów udzielających dofinansowania.

Spowoduje to sukcesywną likwidację oddziaływania azbestu na środowisko, doprowadzi do spełnienia wymogów ochrony środowiska oraz wyeliminuje negatywne skutki zdrowotne mieszkańców miasta i gminy spowodowane oddziaływaniem azbestu.

III. SZKODLIWOŚĆ AZBESTU DLA ZDROWIA LUDZI I ŚRODOWISKA

Azbest jest nazwą handlową materiałów włóknistych, które pod względem chemicznym są uwodnionymi krzemianami magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Wyroby azbestowe dzieli się na dwie klasy, w zależności od zawartości azbestu, stosowanego spoiwa oraz gęstości objętościowej:

- Klasa I („wyroby miękkie”) obejmuje wyroby o gęstości objętościowej mniejszej od 1000 kg/m³, zawierające powyżej 20% azbestu. Najczęściej stosowane w tej grupie były wyroby izolacyjne i włókiennicze, używane przez pracowników w celach ochronnych, koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury, płytki podłogowe PCW oraz masy azbestowe natryskowe, stosowane jako izolacja ognioochronna do konstrukcji stalowych i przegród budowlanych. „Miękkie” wyroby azbestowe zastosowane wewnątrz pomieszczeń w postaci izolacji cieplnej, dodatków do farb i lakierów stanowią znaczne źródło emisji pyłu.
- Klasa II („wyroby twarde”) obejmuje wyroby o gęstości objętościowej powyżej 1000 kg/m³, zawierające poniżej 20% azbestu. W wyrobach tych włókna azbestowe są mocno związane. Niebezpieczeństwo dla zdrowia i środowiska stwarza głównie mechaniczna obróbka tych wyrobów, cięcie, wiercenie otworów, rozbijanie, kruszenie.

Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien zawieszonych w powietrzu. Głównymi źródłami emisji pyłu azbestowego do powietrza atmosferycznego na terenie gminy są:

- 1) nawierzchnie dróg, podwórz, placów użyteczności publicznej zbudowane lub utwardzone z zastosowaniem odpadów azbestowych,
- 2) mieszkania i pomieszczenia gospodarcze, w których zastosowano odpady i wyroby azbestowe jako materiały budowlane i wykończeniowe,
- 3) odzież, wykładziny, makaty, koce, plandeki wykonane z tkaniny użytkowej zanieczyszczone azbestem,
- 4) zwały odpadów azbestowych w osiedlach,
- 5) grunty orne, na których zastosowano droбноziarniste (pyliste) odpady azbestowe.

Wielkość emisji zależy od technologii związania włókien w danym wyrobie, sposobu użytkowania wyrobów oraz procesów ich degradacji, które powodują uwalnianie się elementarnych włókien. Azbest nie poddawany procesom powodującym powstawanie pyłu i zabezpieczony w sposób uniemożliwiający uwalnianie się włókien do powietrza nie stanowi zagrożenia dla zdrowia ludzkiego.

Pył azbestu, ze względu na właściwości pylicowe i rakotwórcze, uważany jest za jeden z pyłów stwarzających największe zagrożenie dla zdrowia pracowników. Pomimo niestosowania w naszym kraju już od ponad 10 lat azbestu do produkcji różnych wyrobów, liczba zawodowych chorób azbestozależnych utrzymuje się na dość wysokim poziomie, co jest związane ze specyfiką biologicznego działania azbestu, którego następstwa zdrowotne mogą się ujawniać w trakcie zatrudnienia, jak również wiele lat po zaprzestaniu pracy w narażeniu.

W aktualnie obowiązującym (z 2009 roku) wykazie chorób zawodowych za choroby i zmiany patologiczne będące skutkiem zawodowego narażenia na pył azbestu uznane są:

- pylica azbestowa,
- choroby opłucnej lub osierdza wywołane pyłem azbestu,
 - rozległe zgrubienia opłucnej,
 - rozległe blaszki opłucnej lub osierdza,
 - wysięk opłucnowy,

- nowotwory złośliwe,
 - rak płuca, rak oskrzela,
 - międzybłoniak opłucnej lub otrzewnej,
- przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli, które spowodowało trwałe upośledzenie sprawności wentylacyjnej płuc.

Poważny niepokój budzi również fakt, że usuwanie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest przez przypadkowe i nieprofesjonalne firmy, zwiększa zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców gminy.

Wśród sposobów eliminacji zagrożeń, które przewiduje się dla budynków z wyrobami azbestowymi, wyróżnia się następujące kierunki działań:

- 1 Całkowite usunięcie wyrobów. Jest to rozwiązanie kosztowne, ale radykalne. Wymaga ono specjalistycznych narzędzi, stwarza nowe problemy – wytworzenie „niebezpiecznych odpadów” oraz powoduje okresowo wzrost pyłów z azbestu w otoczeniu, których minimalizacja wymaga kosztownej techniki. Usuwanie wyrobów zawierających azbest nie może być zasadą, wyborem stosowanym jako rozwiązanie ogólne dla wszystkich sytuacji (ze względów ekonomicznych, także ze względu na ograniczone możliwości składowania i zagospodarowania odpadów). Polecane, zatem, jest rozłożenie tego sposobu w czasie.
- 2 Pomalowanie lub impregnowanie wyrobów z azbestem. Pomalowanie wyrobów odnosić się może wyłącznie do wyrobów bezwzględnie dobrej kondycji technicznej. Polecane może być np. dla tych wyrobów, których powierzchnia jest czysta lub może być odczyszczona i może przyjąć powłokę ochronną. Metodą tą mogą być objęte wyroby azbestowo-cementowe, będące w dobrym stanie technicznym, w obiektach, które nie wymagają termomodernizacji. Opisane postępowanie jest rozwiązaniem jedynie tymczasowym, które nie wymaga kosztownych technik, jednocześnie przesuwając problem azbestu w czasie, a nie rozwiązuje go całkowicie, gdyż wyrób azbestowy pozostaje w budynku, zobowiązując właściciela do okresowych ocen tego wyrobu.
- 3 Stosowanie barier płytowych ze ścianek działowych oddzielających hermetycznie wyroby z azbestem od otoczenia. Rozwiązanie to podobnie jak poprzednie jest doraźnym zmniejszeniem zagrożeń, przesuwając problem w czasie, umożliwiając eksploatację obiektu bez kosztownych prac specjalistycznych polegających na usuwaniu azbestu. Ma ono zastosowanie w obiektach przemysłowych. W Polsce na ogół nie jest ono popularne.

IV. PRZEPISY PRAWNE DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI I ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST I OBOWIĄZKI Z NICH WYNIKAJĄCE

Podstawowe akty prawne

Podstawowe kwestie prawne dotyczące azbestu regulują następujące akty prawne:
(stan na dzień 28.02.2011r.)

- Ustawa z 19.06.1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (t.j. Dz.U.2004.3. 20, z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z 13.12.2010r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz.U. 2011.8.31)
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 02.04.2004r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U. z 2004r. Nr 71, poz. 649)
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z 14.10.2005r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz.U. 2005.216.1824)
- Ustawa z 27.04.2001r. Prawo ochrony środowiska (t.jedn. Dz.U. 2006.129.902, z późn. zm.)
- Ustawa z 27.04.2001r. o odpadach (tekst jedn. Dz.U. 2007.39.251, z późn. zm.)

Uzupełnieniem tych aktów jest Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032, przyjęty Uchwałą nr 122/2009 Rady Ministrów z 14.07.2009r., zmieniony Uchwałą nr 39/2010 Rady Ministrów z 15.03.2010r.; oraz lokalne programy usuwania azbestu.

Szczegółowy i aktualny wykaz aktów prawnych dotyczących azbestu znajduje się na stronach internetowych bazaazbestowa.pl/, która jest prowadzona przez Ministerstwo Gospodarki i stanowi jedno z narzędzi monitorowania realizacji zadań wynikających z Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032.

Obowiązki gmin wynikające z ustaw i rozporządzeń:

- gromadzenie informacji przekazywanych przez osoby fizyczne nie prowadzące działalności gospodarczej (właścicieli i zarządców nieruchomości) na temat wyrobów zawierających azbest i miejscach ich wykorzystania
- coroczne przedkładanie marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, w tym wyrobów zawierających azbest
- opiniowanie decyzji w zakresie gospodarki odpadami niebezpiecznymi wydawanych przez starostę
- opracowanie, przyjęcie i aktualizacja gminnych programów gospodarki odpadami i programów usuwania wyrobów zawierających azbest

Obowiązki właścicieli, zarządców lub użytkowników nieruchomości:

- kontrola wyrobów zawierających azbest znajdujących się w obiektach, urządzeniach budowlanych, urządzeniach przemysłowych lub innych miejscach zawierających azbest,

- usuwanie wyrobów zawierających azbest zakwalifikowanych zgodnie z oceną do wymiany na skutek nadmiernego zużycia wyrobu lub jego uszkodzenia,
- sporządzenie inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury,
- przegląd i oznakowanie, w sposób przewidziany przez prawo, miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest,
- sporządzenie i przedkładanie Burmistrzowi Rajgrodu (w przypadku osób fizycznych nie prowadzących działalności gospodarczej) lub marszałkowi województwa (w przypadku pozostałych podmiotów) informacji o wyrobach zawierających azbest,
- zgłoszenie właściwemu organowi architektoniczno-budowlanemu prac polegających na zabezpieczaniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Obowiązki wykonawców prac polegających na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest:

- uzyskanie pozwolenia, decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami niebezpiecznymi albo złożenie organowi informacji o wytwarzanych odpadach oraz o sposobie gospodarowania odpadami niebezpiecznymi
- przeszkolenie przez uprawnioną instytucję zatrudnionych pracowników i osób kierujących lub nadzorujących, w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu tych wyrobów oraz w zakresie przestrzegania procedur dotyczących bezpiecznego postępowania a wyrobami zawierającymi azbest,
- opracowanie przed rozpoczęciem prac szczegółowego programu prac usuwania wyrobów zawierających azbest,
- zapewnienie warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania,
- złożenie właścicielowi, użytkownikowi wieczystemu lub zarządcy nieruchomości, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonywania prac oraz o oczyszczaniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem przepisów technicznych i sanitarnych.

Warunkiem koniecznym prawidłowego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest jest przeprowadzenie rzetelnej inwentaryzacji wyrobów na terenie gminy. Po dokonaniu oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest, budynki pokryte azbestem zakwalifikowano do trzech stopni pilności:

I stopień pilności oznacza konieczność wymiany lub naprawy wyrobu

II stopień pilności oznacza ponowną ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania w terminie 1 roku

III stopień pilności oznacza ponowną ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania w terminie do 5 lat.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz.U. 2011 nr 8 poz. 31) właściciele i zarządcy nieruchomości zobligowani są do przekazywania wojewodzie a osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami wójtowi i burmistrzowi lub prezydentowi miasta informacji o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zostało już zakończone.

Jednocześnie ustawodawca w rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z dn. 14 października 2005 roku w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów. (Dz. U. Nr 216, poz.1824) dokładnie określa, jakie obowiązki i zasady bezpieczeństwa i higieny powinny być spełnione przy wykonywaniu tego rodzaju prac. Jednostka taka powinna posiadać odpowiednie zezwolenie na tego rodzaju działalność, niezbędne wyspecjalizowane zaplecze techniczne, socjalne oraz odpowiednie zabezpieczenie pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu.

W przypadku nieprzestrzegania nałożonych na jednostki organizacyjne i osoby fizyczne obowiązków w zakresie bezpiecznego wykorzystywania i usuwania wyrobów zawierających azbest ustawa z dn. 27 kwietnia 2001 Prawo ochrony środowiska przewiduje sankcje karne w postaci kary aresztu, ograniczenia wolności lub grzywny orzekane na podstawie przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz odpowiedzialność administracyjną poprzez wstrzymanie działalności prowadzonej przez podmiot korzystający ze środowiska lub osobę fizyczną powodującą pogorszenie stanu środowiska w znacznych rozmiarach lub zagrażającej życiu lub zdrowiu ludzi.

V. PROCEDURY DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST

Podział procedur dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest

Grupa I. Procedury obowiązujące właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami lub urządzeniami zawierającymi azbest lub wyroby zawierające azbest.

Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

Grupa II. Procedury obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwórców odpadów niebezpiecznych.

Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz oczyszczeniem obiektu, terenu, instalacji.

Grupa III. Procedura obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Grupa IV. Procedura obowiązująca zarządzających składowiskami odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 6 Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

PROCEDURA 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest. Procedura dotyczy bezpiecznego ich użytkowania.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje cały okres, w którym budynek, budowla, instalacja lub urządzenie przemysłowe oraz teren, niezależnie od ich wielkości lub stanu, charakteryzuje się tym, że znajdują się tam wyroby zawierające azbest.

Opis szczegółowy

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia technicznego oraz terenu, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest, ma obowiązek sporządzenia – w 1 egzemplarzu „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”. Właściciele lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej – sporządzają następne „Oceny...” w terminach wynikających z warunków poprzedniej „Oceny...” tzn.:

- po 5-u latach, jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym i nieuszkodzone,

- po roku, jeżeli przy poprzedniej „Ocenie...” ujawnione zostały drobne (do 3% powierzchni wyrobów) uszkodzenia.

Wyroby, które posiadały lub posiadają duże i widoczne uszkodzenia – powinny zostać niezwłocznie usunięte.

Egzemplarz zachowuje przy dokumentacji budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – do czasu sporządzenia następnej „Oceny..”.

Właściciel lub zarządca obowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest. Wyniki inwentaryzacji powinny służyć do sporządzenia informacji dla wójta, burmistrza lub prezydenta miasta – właściwego dla miejsca znajdowania się budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest.

Informacje przedkłada się corocznie, celem wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest, – co pozwoli na ocenę zagrożenia dla ludzi i środowiska w danym rejonie. Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie występują wyroby zawierające azbest, ma ponadto obowiązki:

- oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest – odpowiednim znakiem ostrzegawczym dla azbestu,
- opracowania i wywieszenia na widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest,
- zaznaczenia na planie sytuacyjnym terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest.

Ponadto, jeżeli w budynku, budowli, instalacji lub urządzeniu oraz na terenie znajdują się wyroby zawierające azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ (tzw. „miękkie”), lub, jeżeli wyroby zawierają azbest krokidolit, a także, jeżeli te wyroby znajdują się w zamkniętych pomieszczeniach, lub istnieje uzasadniona obawa dużej emisji azbestu do środowiska – właściciel lub zarządca powinien opracować plan kontroli jakości powietrza (monitoringu), a jego wyniki uwzględnić przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

PROCEDURA 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i postępowania właścicieli, zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów z wyrobami zawierającymi azbest – przed i w czasie wykonywania prac usuwania lub zabezpieczania takich wyrobów.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac.

Opis szczegółowy

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest, powinien dokonać identyfikacji rodzaju i ilości azbestu w wyrobach, przez uprawnione do takich prac laboratorium. Identyfikacja azbestu powinna nastąpić w okresie użytkowania wyrobów, jeszcze przed rozpoczęciem wykonywania prac zabezpieczenia lub usuwania takich wyrobów, o ile informacja ta, nie jest podana w innych dokumentach budowy przedmiotowego obiektu.

Identyfikacja azbestu jest obowiązkiem właściciela lub zarządcy, wynikającym z tytułu własności oraz odpowiedzialności prawnej, dotyczącej ochrony osób trzecich od szkód mogących wynikać z nieodpowiedniej eksploatacji przedmiotu stanowiącego własność. Wyniki identyfikacji azbestu powinny być uwzględniane przy:

- sporządzaniu „Oceny...”,
- sporządzaniu informacji dla wójta, burmistrza, prezydenta miasta,
- zawieraniu umowy na wykonanie prac zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest z wykonawcą tych prac – wytwarzającym odpady niebezpieczne.

Właściciel lub zarządca może zlecić innym – odpowiednio przygotowanym osobom lub podmiotom prawnym – przeprowadzenie czynności wykonania identyfikacji azbestu w wyrobach. W każdym przypadku powinno to mieć miejsce przed rozpoczęciem prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest..

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest, ma obowiązek zgłoszenia na 30 dni przed rozpoczęciem prac, wniosku o pozwolenie na budowę (remont), wraz z określonymi warunkami. Wniosek powinien być sporządzony z uwzględnieniem przepisów wynikających z art. 30, ust. 7 ustawy – Prawo budowlane. Zatajenie informacji o występowaniu azbestu w wyrobach, które będą przedmiotem prac remontowo -budowlanych skutkuje – na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska – odpowiedzialnością prawną. Po dopełnieniu obowiązków formalnoprawnych, właściciel lub zarządca dokonuje wyboru wykonawcy prac- wytwórcy odpadów niebezpiecznych. Zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenia budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z azbestu. W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac.

Niezależnie od obowiązków wykonawcy prac, właściciel lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, o usuwaniu niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz o sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością.

Na końcu właściciel lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac, pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania robót i oczyszczenia z azbestu, a następnie przechowywać je przez okres, co najmniej 5-let, wraz z inną dokumentacją budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu.

PROCEDURA 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zasad postępowania podczas prac przygotowawczych do zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Opis szczegółowy

W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 19 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw (art. 1 pkt 1) „wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątnięcia, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba, że umowa o świadczeniu usługi stanowi inaczej”. A więc wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Z powyższej definicji wynika, że wytwórcą odpadów może być np. właściciel lub zarządzający, który we własnym zakresie wykonuje prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest i zleca do wykonania tylko część robót. W takim przypadku na nim też spoczywać będą wszystkie obowiązki wynikające z przepisów i procedur postępowania z odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest. Wytwórcę odpadów obowiązuje postępowanie określone przepisami ustawy o odpadach. Podstawową czynnością dla przedsiębiorcy, który zamierza podjąć działalność w zakresie wytwarzania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, w ilości powyżej 100 kg rocznie, jest opracowanie programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi i zawierającymi azbest oraz uzyskanie jego zatwierdzenia przez właściwego, ze względu na miejsce wytwarzania odpadów niebezpiecznych, wojewodę lub starostę.

Marszałek województwa zatwierdza programy gospodarki odpadami niebezpiecznymi dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, a starosta dla pozostałych przedsięwzięć.

Program gospodarki odpadami niebezpiecznymi dołączony do wniosku o wydanie decyzji zatwierdzającej program, powinien zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów niebezpiecznych, przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku, gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie mogą powodować odpady niebezpieczne, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania składu chemicznego i właściwości odpadów,
- określenie ilości odpadów niebezpiecznych poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytworzenia w ciągu roku,
- informacje wskazujące na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów niebezpiecznych lub ograniczenia ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko,
- szczegółowy opis sposobów gospodarowania odpadami, z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku lub unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych,
- wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów.

Wytwórca odpadów (wytwarzający rocznie do 0,1 Mg odpadów niebezpiecznych) na 30 dni przed rozpoczęciem działalności powodującej powstawanie odpadów, opracowuje i składa właściwemu wojewodzie lub staroście informację w 4-ch egzemplarzach, o wytwarzanych odpadach oraz sposobach gospodarowania. Informacja powinna zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku, gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające, do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów,
- określenie ilości odpadów poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytwarzania w ciągu roku,
- informacje wskazujące na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko,
- szczegółowy opis sposobów gospodarowania odpadami z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów,
- wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów

Do rozpoczęcia działalności powodującej powstawanie odpadów można przystąpić, jeżeli organ właściwy do przyjęcia informacji, w terminie 30 dni od dnia złożenia informacji nie wniesie sprzeciwu, w drodze decyzji. Wytwórca odpadów może zlecić wykonanie obowiązku gospodarowania odpadami innemu posiadaczowi odpadów. Posiadacz odpadów może je przekazywać wy-

łącznie podmiotom, które uzyskały zatwierdzenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami, chyba, że działalność taka wymaga zezwolenia.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia umowy na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, wraz z oczyszczaniem miejsca prac z azbestem. Dla prawidłowego zawarcia umowy, koniecznym jest określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac. Pozwoli to na określenie stopnia narażenia na azbest w miejscu pracy oraz prawidłowe przygotowanie planu prac.

Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie ze stosownymi przepisami i zawierać m. in.:

- określenie miejsca wykonywania prac oraz charakteru prac i przewidywanego czasu ich trwania,
- określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia,
- aktualną „Ocenę stanu...”,
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy, z uwzględnieniem technicznych środków,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczenia uwalniania się pyłu azbestu do powietrza,
- zapewnienie pracownikom niezbędnej ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracy,
- charakterystykę środków ochronnych użytych do ochrony pracowników i innych osób znajdujących się w miejscu pracy.

Następnie powinien zostać opracowany plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, zwany „planem bioz”, obejmujący m. in.:

- informacje dotyczące przewidywanych zagrożeń, występujących podczas realizacji robót budowlanych, określające skalę i rodzaje zagrożeń oraz miejsce i czas ich wystąpienia,
- informację o wydzieleniu i oznakowaniu miejsc prowadzenia robót budowlanych, stosownie do rodzaju zagrożenia,
- informację o sposobie prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych w tym:
 - a) określenie zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia,
 - b) konieczność stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej, zabezpieczających przed skutkami zagrożeń,
 - c) zasady bezpośredniego nadzoru nad pracami szczególnie niebezpiecznymi, przez wyznaczone w tym celu osoby,
- określenie sposobu przechowywania i przemieszczania materiałów, wyrobów, substancji oraz preparatów niebezpiecznych na terenie budowy,
- wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwom wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie.

Pracodawca jest obowiązany zapoznać pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

Wykonawca prac jest obowiązany przeszkolić wszystkie osoby pozostające w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy postępowaniu z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami. Szkolenie powinno być przeprowadzone zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, oraz przez upoważnioną instytucję i potwierdzone odpowiednim świadectwem lub zaświadczeniem.

Pracodawca jest obowiązany do zapewnienia pracownikom odpowiednich ubrań roboczych w takiej ilości, aby zabezpieczyć pracowników przez cały czas trwania robót i oczyszczania terenu po tych robotach.

Pracodawca będący wytwórcą odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest obowiązany jest do przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu.

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca i sposobu tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy, po ich demontażu, a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”.

Na potrzeby ewidencji odpadów niebezpiecznych, wytwórca odpadów przygotowuje dokumenty, którymi są:

- karta ewidencji odpadu,
- karta przekazania odpadu

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem, odpowiednim dla odpadów niebezpiecznych zawierających azbest (składowanie oddzielne lub przygotowana kwatera na innym składowisku). Ważne znaczenie dla prawidłowego przygotowania robót ma skompletowanie wyposażenia technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych, narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie należy też zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku, w zależności od określenia stanu środowiska, przed przystąpieniem do wykonywania prac.

Jeżeli usuwane są wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m³, lub inne, mocno uszkodzone, a także zawierające krokidolit oraz wyroby znajdujące się w pomieszczeniach zamkniętych, to niezbędne jest zawarcie umowy z laboratorium upoważnionym do prowadzenia monitoringu powietrza. Duże znaczenie ma również przygotowanie i organizacja zaplecza budowy, w tym części socjalnej, obejmującej:

- urządzenia sanitarno-higieniczne, z możliwością umycia się i natrysku po pracy w kontakcie z azbestem,
- pomieszczenia na szatnie - czyste i brudne,
- pomieszczenia dla spożywania posiłków oraz regeneracji.

W planie prac – w zależności od wielkości lub specyfiki budynku, budowli, instalacji lub urządzenia, a również terenu, gdzie prowadzone będą prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, także występującego stopnia narażenia na azbest – mogą zostać określone również inne niezbędne wymagania.

PROCEDURA 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu, terenu, instalacji z azbestu.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania wykonawców (wytwórców odpadów) prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje działania od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku, budowli, instalacji lub urządzenia i terenu z pozostałości azbestu.

Opis szczegółowy

Na początku należy wykonać odpowiednie zabezpieczenia obiektu, będącego przedmiotem prac i miejsc ich wykonywania, a także terenu wokół – przed emisją pyłu azbestu, która może mieć miejsce w wyniku prowadzenia prac.

Teren należy ogrodzić, zachowując bezpieczną odległość od traktów komunikacyjnych dla pieszych, nie mniej niż 2 m przy zastosowaniu osłon. Teren prac należy ogrodzić poprzez oznakowanie taśmami ostrzegawczymi w kolorze biało-czerwonym i umieszczenie tablic ostrzegawczych z napisami „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony” lub „Zagrożenie azbestem krokidolitem”.

Przy pracach elewacyjnych powinny być stosowane odpowiednie kurtyny zasłaniające fasadę obiektu, aż do gruntu, a teren wokół objęty kurtyną, powinien być wyłożony grubą folią, dla łatwego oczyszczania po każdej zmianie roboczej.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określają następujące wymagania:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
- demontaż całych wyrobów (płyt, rur, kształtek itp.) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- odspajanie wyrobów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze,
- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania stężeń pyłu azbestu, przekraczających dopuszczalne wartości dla miejsca pracy,
- po każdej zmianie roboczej, usunięte odpady zawierające azbest, powinny zostać szczelnie opakowane i składowane na miejscu ich tymczasowego magazynowania,
- codzienne, staranne oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń, z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry o dużej skuteczności ciągu (99,99% lub na mokro). Niedopuszczalne jest ręczne zamiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń i narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza.

W przypadku prowadzenia prac z wyrobami azbestowo -cementowymi, których gęstość objętościowa wynosi mniej niż 1000kg/m³ (tzw. miękkie), a także z innymi wyrobami, których powierzchnia jest w widoczny sposób uszkodzona lub zniszczona lub, jeżeli prace prowadzone są na obiektach, z wyrobami zawierającymi azbest krokidolit, lub też w pomieszczeniach zamkniętych, to powinny być zastosowane szczególne zabezpieczenia strefy prac i ochrony pracowników oraz środowiska, niezależnie od ogólnych zasad postępowania. Są to m. in.: komory dekontaminacyjne (śluz) dla całych pomieszczeń lub stanowiące łącznik izolacyjny między miejscem stanowiącym strefę prac, a miejscem na zewnątrz obiektu, zaostrome rygory przestrzegania stosowania środków ochrony osobistej, inne metody, określone na etapie prac przygotowawczych.

W obiekcie przylegającym do strefy prac, należy zastosować odpowiednie zabezpieczenia, w tym uszczelnienie otworów okiennych i drzwiowych, a także inne, właściwe dla stopnia narażenia środki zabezpieczające.

Wszystkie zdemontowane wyroby zawierające azbest powinny być szczelnie opakowane w folie z polietylenu, lub polipropylenu o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm i zamykane w sposób uniemożliwiający przypadkowe otwarcie (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą). Niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej większej niż 1000kg/m³, a więc płyty i rury azbestowo- cementowe, lub ich części powinny być szczelnie opakowane w folie. Pył azbestowy oraz odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m³ powinny być zestalone przy użyciu cementu lub żywicy syntetycznych i po związaniu spoiwa szczelnie zapakowane w folię. Pakowanie usuniętych wyrobów zawierających azbest powinno odbywać się wyłącznie do opakowań przeznaczonych do ostatecznego składowania i wyraźnie oznakowane, w sposób określony dla azbestu. Etykiety i zamieszczone na nich napisy powinny być trwałe, nieulegające zniszczeniu, pod wpływem warunków atmosferycznych i czynników mechanicznych. Dla usuniętych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz ich transportu na składowisko odpadów niebezpiecznych, wypełnia się:

- kartę ewidencji odpadu,
- kartę przekazania odpadów.

Po zakończeniu prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych – wykonawca prac ma obowiązek dokonania prawidłowego oczyszczenia strefy prac i otoczenia z pozostałości azbestu. Oczyszczenie powinno nastąpić przez zastosowanie urządzeń filtracyjno-wentylacyjnych z wysokoskutecznym filtrem (99,99%) lub na mokro. Wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia właścicielowi lub zarządcy obiektu, będącego przedmiotem prac, oświadczenia stwierdzającego prawidłowość wykonania prac i oczyszczenia z azbestu. W przypadku, kiedy przedmiotem prac były wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m³ lub wyroby mocno uszkodzone i zniszczone lub prace obejmowały wyroby zawierające azbest krokidolit lub prowadzone były w pomieszczeniach zamkniętych, wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia wyników badania powietrza, przeprowadzonego przez uprawnione do tego laboratorium lub instytucję.

PROCEDURA 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania dotyczących przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje działania poczynszy od uzyskania zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, poprzez pozostałe czynności i obowiązki transportującego takie odpady – aż do ich przekazania na składowisko odpadów, przeznaczone do wyłączonego składowania odpadów zawierających azbest.

Opis szczegółowy

Posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest obowiązany uzyskać zezwolenie na prowadzenie tej działalności. Zezwolenie na zbieranie lub transport odpadów wydaje, w drodze decyzji, właściwy organ, którym jest:

- regionalny dyrektor ochrony środowiska – dla przedsięwzięć i zdarzeń na terenach zamkniętych;

- starosta – dla pozostałych przedsięwzięć.

Właściwym miejscowo organem, jest:

- do wydania zezwolenia na zbieranie odpadów – regionalny dyrektor ochrony środowiska albo starosta właściwy ze względu na miejsce zbierania odpadów;

- do wydania zezwolenia na transport odpadów – regionalny dyrektor ochrony środowiska albo starosta właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania transportującego odpady. Wniosek o zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów powinien zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do zbierania lub transportu, w przypadku, gdy określenie rodzaju jest niewystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować dla środowiska, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów.

- Oznaczenie obszaru prowadzenia działalności.

- Wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów.

- Wskazanie sposobu i środków transportu odpadów.

- Przedstawienie możliwości technicznych i organizacyjnych pozwalających należycie wykonywać działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów.

- Przewidywany okres wykonywania działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów.

Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest wydawane w drodze decyzji przez właściwy organ na czas oznaczony nie dłuższy niż 10 lat.

Transportem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest może zajmować się wytwórca odpadów lub inny, uprawniony do tego podmiot prawny. W każdym przypadku konieczne jest uzyskanie od właściwego starosty zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Przekazanie partii odpadów zawierających azbest przez wytwórcę odpadów innemu posiadaczowi odpadów niebezpiecznych, np. W celu ich dalszego transportu odbywa się z zastosowaniem karty przekazania odpadu – sporządzonej przez wytwórcę odpadów.

Do obowiązków posiadacza odpadów niebezpiecznych prowadzącego działalność wyłącznie w zakresie ich transportu na składowisko należy:

- posiadanie karty przekazania odpadu z potwierdzeniem przejęcia odpadu,

- posiadanie dokumentu przewozowego z opisem towarów (odpadów) niebezpiecznych,

- posiadanie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu odpadów niebezpiecznych,

- posiadanie przez kierowcę zaświadczenia ADR o ukończeniu kursu doszkalcającego dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne,

- oznakowanie pojazdu odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi,

- utrzymanie czystości skrzyni ładunkowej pojazdu,

- sprawdzenie stanu opakowań i ich oznakowanie literą „a”,

- sprawdzenie umocowania sztuk przesyłki z odpadami w pojeździe.

Transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, należy prowadzić z zachowaniem przepisów dotyczących transportu towarów niebezpiecznych spełniając określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne.

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest, zgodnie z ADR zaliczone zostały do klasy 9 – różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy transporcie.

Posiadacz odpadów, dokonujący ich transportu, obowiązany jest do posiadania dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych, który według ADR powinien zawierać:

- numer rozpoznawczy odpadu nadawanego do przewozu i jego pełną nazwę,
- klasę, do której należy odpad nadawany do przewozu,
- liczbę sztuk przesyłki,
- całkowitą ilość przewożonych odpadów,
- nazwy i adresy nadawcy oraz odbiorcy przewożonych odpadów (składowiska).

Do przewożenia odpadów zawierających azbest mogą być używane samochody ciężarowe z nadwoziem skrzyniowym, bez przyczepy lub z jedną przyczepą. Pojazdy przewożące odpady niebezpieczne powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu towarów niebezpiecznych. Świadectwo to wystawiane jest przez Dyrektora Transportowego Dozoru Technicznego na podstawie badania technicznego pojazdu dokonanego przez okręgową stację kontroli pojazdów oraz sprawdzenia dokonanego przez Transportowy Dozór Techniczny. Kierowca wyznaczony do przewozu odpadów zawierających azbest, obowiązany jest posiadać – poza prawem jazdy – zaświadczenie ADR ukończenia kursu doszkalcającego kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne, wydane przez podmiot posiadający zezwolenie marszałka województwa na prowadzenie takiej działalności.

Każdy pojazd przewożący odpady zawierające azbest powinien być oznakowany dwiema odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi bez numerów rozpoznawczych. Tablice te powinny być prostokątne, o wymiarach 30x40 cm, barwy pomarańczowej odblaskowej, dookoła otoczone czarnym nieodblaskowym paskiem o szerokości nieprzekraczającej 15mm. Po wyładowaniu odpadów tablice te nie mogą być widoczne na pojeździe stojącym lub poruszającym się po drodze.

Przed każdym załadunkiem odpadów, skrzynia ładunkowa pojazdu powinna być dokładnie oczyszczona, w szczególności z ostrych i twardych przedmiotów (np. gwoździ, śrub) niestanowiących integralnej części nadwozia pojazdu. Wskazane jest wyłożenie podłogi skrzyni ładunkowej folią, w celu zabezpieczenia przed uszkodzeniem opakowań. Załadunek i rozładunek odpadów (palet, pojemników typu big-bag) powinny odbywać się przy wykorzystaniu dźwigu lub podnośnika. Transportujący odpady powinien odmówić przyjęcia przesyłki odpadów, która nie posiada oznakowania wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz w przypadku, gdy opakowanie zostało uszkodzone przy załadunku. Sztuki przesyłki z opadami zawierającymi azbest powinny być ułożone i umocowane na pojeździe tak, aby w czasie ich przewozu nie przesunęły się oraz nie były narażone na tarcie, wstrząsy, przewracanie się i wypadnięcie z pojazdu. W trakcie przewozu ładunek powinien być dokładnie zabezpieczony folią lub plandeką przed uszkodzeniem.

Po każdym wyładunku odpadów z pojazdu, należy dokładnie sprawdzić, czy na powierzchni skrzyni ładunkowej nie znajdują się pozostałości po przewożonych odpadach. W razie stwierdzenia takiej pozostałości należy niezwłocznie ją usunąć oraz dokładnie oczyścić pojazd i jego wyposażenie z zachowaniem zasad przewidzianych dla prac przy usuwaniu azbestu.

Odpady niebezpieczne zawierające azbest transportowane są na składowisko przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest. Tam następuje ich przekazanie następnemu posiadaczowi odpadów – zarządzającemu składowiskiem i potwierdzenie tego faktu na karcie przekazania odpadu.

PROCEDURA 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub w wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu i zasad postępowania dotyczących składowania na składowiskach odpadów lub w wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk odpadów, przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje działania poczynsz od przyjęcia partii odpadów niebezpiecznych zawierających azbest na składowisko, poprzez dalsze czynności, aż do sporządzenia rocznego zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości przyjętych odpadów.

Opis procedury

Do obowiązków zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy:

- przeszkolenie pracowników w zakresie bezpiecznych metod postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- potwierdzenie w karcie przekazania odpadów przyjęcia partii odpadów na składowisko,
- sporządzenie zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości odpadów przyjętych na składowisko,
- składowanie odpadów zgodnie z przepisami dotyczącymi odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska,
- zapewnić deponowanie odpadów w sposób niepowodujący uszkodzenia opakowań odpadów,
- wykorzystać racjonalnie pojemność eksploatacyjną składowiska.

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej oznaczone w katalogu odpadów kodami 17 06 01* i 17 06 05* mogą być unieszkodliwiane przez składowanie na składowiskach lub wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk, przeznaczonych do wyłącznego składowania tych odpadów.

Składowiska lub kwatery buduje się w specjalnie wykonanych zagłębieniach terenu ze ścianami bocznymi zabezpieczonymi przed osypywaniem się.

Zarządzający składowiskiem powinien uzyskać pozwolenie na użytkowanie składowiska po zatwierdzeniu instrukcji eksploatacji oraz po przeprowadzeniu kontroli przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska. Instrukcję eksploatacji składowiska odpadów niebezpiecznych zatwierdza, w drodze decyzji wojewoda.

Kierownik składowiska powinien posiadać świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami i m.in. Obowiązany jest do prowadzenia ewidencji ilości odpadów przyjmowanych na składowisko.

Zarządzający składowiskiem pobiera od posiadacza odpadów zawierających azbest, opłatę za korzystanie ze środowiska, którą odprowadza na rachunek urzędu marszałkowskiego, właściwego ze względu na miejsce składowania odpadów.

Zarządzający składowiskiem posiadającym wydzielone kwatery powinien zapewnić selektywne składowanie odpadów zawierających azbest, w izolacji od innych odpadów, a miejsce składowania powinno być oznakowane i zaznaczone na planie sytuacyjnym składowiska. Odpady powinny być deponowane na składowiskach zlokalizowanych na terenach oddalonych od budynków mieszkalnych i izolowanych pasem zieleni.

Prace związane z deponowaniem odpadów zawierających azbest należy prowadzić w sposób zabezpieczający przed emisją pyłu azbestowego do powietrza, a podstawowym zadaniem jest niedopuszczenie do rozszczelnienia opakowań odpadów. Opakowania z odpadami należy zdejmować z pojazdu przy użyciu urządzeń dźwigowych i ostrożnie układać w kwaterze składowiska. Niedopuszczalne jest zrzucanie lub wysypywanie odpadów z samochodów.

Warstwa zdeponowanych odpadów powinna być zabezpieczona przed uszkodzeniem opakowań przez przykrycie folią lub warstwą gruntu o grubości około 5cm.

Opakowania z odpadami powinny być układane zgodnie z technologią składowania zatwierdzoną w instrukcji eksploatacji składowiska, uwzględniającą racjonalne wykorzystanie pojemności obiektu.

Niedopuszczalne jest kompaktowanie odpadów zawierających azbest, ani poruszanie się pojazdów mechanicznych po powierzchni składowanych odpadów.

Dla składowisk odpadów zawierających azbest o kodach 17 06 01* i 17 06 05* nie stosuje się rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. W sprawie zakresu, czasu, sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów.

Po zakończeniu składowania odpadów zawierających azbest na poziomie 2 m poniżej terenu otoczenia i wypełnieniu gruntem do poziomu terenu, zarządzający składowiskiem powinien złożyć wniosek do właściwego organu w celu uzyskania zgody na zamknięcie składowiska lub jego wydzielonej części.

Zgodę na zamknięcie składowiska odpadów niebezpiecznych wydaje w drodze decyzji regionalny dyrektor ochrony środowiska dla przedsięwzięć i zdarzeń na terenach zamkniętych, marszałek województwa dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, starosta dla pozostałych przedsięwzięć, po przeprowadzeniu kontroli składowiska przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

VI. INWENTARYZACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

W celu skutecznej realizacji Programu oraz właściwego zaplanowania wysokości środków w budżecie konieczna jest inwentaryzacja miejsc i ilości występowania wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Rajgród, oraz aktualizacja zebranych danych. Źródła informacji

Artykuł 162 ust. 3. ustawy *Prawo ochrony środowiska* nakłada na podmioty wykorzystujące substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska obowiązek dokumentowania ilości, rodzaju i miejsc ich wykorzystywania. Szczegółowo sposób inwentaryzacji określa rozporządzenie Ministra Gospodarki z 13.12.2010r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające zawierające azbest (Dz.U. 2011.8.31).

Właściciele, zarządcy lub użytkownicy miejsc, w których był wykorzystywany azbest, zostali tym rozporządzeniem zobowiązani do sporządzenia inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest. Pierwszą inwentaryzację należało przeprowadzić w ciągu 6 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia, tj. do dnia 29.05.2004r. Wyniki inwentaryzacji należało przekazać wojewodzie (obecnie – marszałkowi województwa) lub burmistrzowi (w przypadku osób fizycznych nie będących przedsiębiorcami), a następnie co roku aktualizować.

W momencie przystąpienia do opracowania Programu Urząd Miejski w Rajgrodzie nie dysponował danymi od osób fizycznych. Z rozmów z mieszkańcami gminy wynika, że mieszkańcy nie składali informacji – częściowo z powodu braku wiedzy o takim obowiązku, lecz głównie z obaw przed ewentualnymi sankcjami w przypadku ujawnienia posiadania azbestu.

Z danych WBDA, wynika, że z podmiotów nie będących osobami fizycznymi, posiadanie wyrobów azbestowych zgłosił jeden podmiot, tj. Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku, która zgłosiła pokrycia dachowe w budynku w Rajgrodzie przy ul. Warszawskiej o powierzchni 36 m².

Metody zbierania informacji

Ze względu na brak zainteresowania właścicieli nieruchomości składaniem informacji, na rok 2011 zaplanowano przeprowadzenie inwentaryzacji azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie gminy. Zadanie zlecono firmie zewnętrznej. Inwentaryzacja była przeprowadzana przez sporządzanie spisu z natury oraz połączona była z oceną stanu technicznego wyrobów. Ponadto poprzez ogłoszenia w miejscach publicznie dostępnych i na stronach internetowych Urzędu poinformowano mieszkańców o prowadzonej akcji oraz o możliwości anonimowego zgłaszania nielegalnych składowisk odpadów azbestowych (nie wpłynęły żadne informacje).

VII. WYROBY ZAWIERAJĄCE AZBEST NA TERENIE GMINY RAJGRÓD

Przy opracowaniu programu wykorzystano ankiety opracowane na podstawie załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki zmieniającym rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest Dz. U z 2010 r. Nr 162 poz. 1089 oraz Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz.U. 2011 nr 8 poz. 31).

Wszystkie zinwentaryzowane wyroby zawierające azbest zakwalifikowano do jednej z trzech grup pilności:

- I grupa pilności - wyrób posiada duże uszkodzenia, mocną strukturę włókien, lecz bez albo z niewystarczającą powłoką farby zewnętrznej; albo rozluźnioną strukturę włókien, lecz bez albo z niewystarczającą powłoką farby zewnętrznej, lub duże uszkodzenia i rozluźnioną strukturę włókien; wyrób posiada małe uszkodzenia, mocną strukturę włókien, lecz bez albo z niewystarczającą powłoką farby zewnętrznej lub brak uszkodzeń i rozluźniona struktura włókien
- II grupa pilności - stwierdzenie dobrego stanu wyrobu czyli wyrób charakteryzuje brak uszkodzeń, mocna struktura włókien, lecz bez albo z niewystarczającą powłoką farby zewnętrznej
- III grupa pilności - stwierdzenie bardzo dobrego stanu wyrobu czyli brak uszkodzeń i pomalowana oraz nieuszkodzona powłoka zewnętrzna

Tabela 1. Ilości wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Rajgród.

Rodzaj wyrobu	Ilość	Masa [Mg]
płyty azbestowo-cementowe stosowane w budownictwie	319 835,91	3518,2
rury i złącza azbestowo-cementowe	0	0
rury i złącza azbestowo-cementowe pozostawione w ziemi	0	0
izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest	0	0
wyroby cierne azbestowo-kauczukowe	0	0
przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione	0	0
szczeliwa azbestowe	0	0
taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki	0	0
wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych	0	0
papier, tektura	0	0
drogi zabezpieczone (drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, po trwałym zabezpieczeniu przed emisją włókien azbestu)	0	0
drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale niezabezpieczone trwale przed emisją włókien azbestu	0	0
inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione	0	0
łącznie:	319 835,91	3518,19

Suma pokryć dachowych zawierających azbest na terenie gminy Rajgród wynosi 319 835,91 m², co daje ok. 3 518,19 Mg odpadów zawierających azbest. W tabeli pokazano ilości wyrobów azbestowych w podziale na poszczególne miejscowości.

Tabela 2. Rozmieszczenie wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Rajgród [m²]

Lp	Miejscowość	Budynki mieszkalne	Budynki gospodarcze	Stodoły	Inne	Razem
1	Bełda	4 466,20	2 981,20	7 560,00	4 973,80	19 981,20
2	Biebrza	2 272,32	8 281,00	0,00	2 954,88	13 508,20
3	Bukowo	374,40	1 679,00	2 067,80	253,44	4 374,64
4	Ciszewo	2 165,80	4 645,00	4 063,70	909,70	11 784,20
5	Czarna Wieś	2 994,60	3 284,00	5 535,40	1 879,20	13 693,20
6	Danowo	374,40	2 197,40	2 612,20	318,24	5 502,24
7	Karczewo	1 277,80	1 543,70	1 194,80	375,84	4 392,14
8	Karwowo	286,56	4 129,90	1 463,00	2 209,00	8 088,46
9	Kołaki	1 222,90	3 353,80	1 209,60	1 714,20	7 500,50
10	Kosiły	3 242,90	3 227,50	4 766,40	2 590,60	13 827,40
11	Kosówka	1 567,10	4 540,30	2 106,70	1 421,30	9 635,40
12	Kozłówka	2 400,50	3 451,20	2 089,40	2 143,30	10 084,40
13	Kuligi	1 156,30	2 478,40	978,88	1 884,80	6 498,38
14	Łazarze	1 373,80	4 186,60	1 720,80	1 031,00	8 312,20
15	Miecze	745,76	7 051,00	4 073,90	2 950,90	14 821,56
16	Orzechówka	948,96	3 016,40	1 939,70	1 192,30	7 097,36
17	Pieńczykowo	1 224,00	4 390,10	3 575,50	2 764,80	11 954,40
18	Pieńczykówek	129,60	449,28	345,60	103,68	1 028,16
19	Przestrzele	388,80	1 984,30	956,16	604,80	3 934,06
20	Rybczyzna	348,48	1 018,10	316,80	829,44	2 512,82
21	Rydzewo	2 200,30	8 572,70	4 348,80	1 833,10	16 954,90
22	Skrodzkie	1 235,50	3 133,80	3 771,40	3 235,70	11 376,40
23	Sołki	442,08	815,04	380,16	964,80	2 602,08
24	Stoczek	2 226,20	2 207,50	3 702,20	2 263,10	10 399,00
25	Tama	1 353,60	0,00	0,00	1 766,90	3 120,50
26	Turczyn	1 365,10	2 543,80	2 713,00	874,08	7 495,98
27	Wojdy	2 113,90	3 302,90	1 104,60	656,64	7 178,04
28	Woźnawieś	3 600,90	9 869,30	6 829,30	2 925,00	23 224,50
29	Wólka Mała	907,20	1 117,40	1 438,60	224,64	3 687,84
30	Wólka Piotr	849,76	2 989,40	3 163,40	1 031,00	8 033,56
31	Rajgród	15 571,27	7 706,16	10 743,86	13 210,90	47 232,19
Suma:		60 826,99	110 146,18	86 771,66	62 091,08	319 835,91

Źródło: Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji. Stan na dzień 28.02.2011r.

Pokrycia zawierające azbest zlokalizowano w 727 gospodarstwach domowych na terenie gminy. Oznacza to, wyroby zawierające azbest występują w około 40% gospodarstwach domowych na terenie gminy. Najwięcej pokryć zawierających azbest zlokalizowano na oborach 110146,18 m² (1211,61Mg) i stodołach – 86771,66 – 954,49 Mg w gospodarstwach indywidualnych, najmniej

pokryć zawierających azbest zlokalizowano na innego rodzaju budynkach -62091m² (683 Mg) i budynkach mieszkalnych – 60826,99 m² (669,1 Mg). Biorąc pod uwagę rodzaj pokryć dachowych, 99 % zastosowanych materiałów stanowią płyty faliste azbestowo-cementowe stosowane w budownictwie, resztę – niecały 1% pokryć dachowych stanowią płyty azbestowo-cementowe płaskie.

Na budynkach użyteczności publicznej wyroby zawierające azbest występują w postaci płyt falistych azbestowo-cementowych w Szkole Podstawowej w Bełdzie.

Ponadto najwięcej wyrobów zawierających azbest występuje w Instytucie Technologiczno-Przyrodniczym w Falentach, Zakład w Biebrzy. Wyroby te bądź zostały już zdemontowane, bądź występują na budynkach gospodarczych.

W znajdującej się na terenie Rajgrodu spółdzielni mieszkaniowej wyroby zawierające azbest występują jedynie w postaci filarków międzyokiennych.

Natomiast działający na terenie gminy Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Rajgrodzie nie deklaruje występowania wyrobów zawierających azbest zarówno na budynkach będących pod jego zarządem, jak również występowania rur azbestowych.

Należy jednak pamiętać, że ilościowo większość zabudowań na terenie gminy stanowią domki letniskowe, które w znacznej większości są pokryte materiałem innym niż wyroby zawierające azbest. Tak więc prawie całość wyrobów zawierających azbest należy do mieszkańców gminy.

Ogólnie całość wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Rajgród należy zaliczyć do I bądź II stopnia pilności. Jedynie nieliczne budynki pokryte wyrobami azbestowymi można zaliczyć do III stopnia pilności. Są to domki letniskowe, zamieszkiwane sezonowo bądź pustostany. W konsekwencji oznacza to dla właściciela posesji, na której znajdują się wyroby zawierające azbest zaliczany do I i II stopnia pilności, konieczność wymiany lub naprawy wyrobów. Posiadacze wyrobów zawierających azbest należący do III stopnia pilności będą musieli wykonać ponowną ocenę swoich wyrobów w ciągu najbliższych 5 lat.

Biorąc pod uwagę wyroby zaliczane do I stopnia pilności o ile pokrycie dachowe jest szczelne, a elewacja nie jest spękana wyroby te mogą być pozostawione w obiekcie bez usuwania, mogą być pokryte odpowiednimi powłokami ochronnymi.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami do zabezpieczeń wyrobów budowlanych zawierających azbest powinny być stosowane środki impregnujące, które uzyskały aprobatę techniczną ITB.

Jednocześnie Gmina w ramach monitoringu będzie aktualizować bazę danych na podstawie zgłoszeń wymiany wyrobów zawierających azbest przez właścicieli posesji, oraz służyć pomocą w pozyskiwaniu funduszy na zdjęcie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest.

VIII. STĘŻENIE WŁÓKIEŃ AZBESTU W POWIETRZU

W województwie podlaskim pomiary stężenia włókien azbestu wykonano w 2006 i 2009 roku. Punkty pomiarowe wyznaczone były na terenie 38 gmin województwa, w tym w Rajgrodzie. Badania te były przeprowadzone przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi.

Na podstawie wyników badań z 2006r. określono rejony szczególnego zagrożenia azbestem. tego zagrożenia azbestem wzięto pod uwagę następujące uwarunkowania:

- zakres stężeń włókien azbestu (powyżej 800 wł/m^3),
- ilość wyrobów zawierających azbest zabudowanych na budynkach mieszkalnych i inwentarskich (powyżej pow. 20 tys. Mg),
- wskaźnik nagromadzenia ilości wyrobów zawierających azbest (20 Mg/km^2).

Przyjmując powyższe założenia przygotowano mapę rejonów szczególnego zagrożenia azbestem (Rysunek 1.)

Z analizy zależności przedstawionych na mapie wynika, że rejonami największego zagrożenia, w porządku hierarchicznym są:

- obszary, gdzie występują najwyższe wartości trzech wskaźników, tj.: średniego stężenia włókien azbestu w m^3 powietrza (powyżej 800 wł/m^3), wskaźnika nagromadzenia wyrobów zaw. azbest (powyżej 20 Mg/km^2) oraz ilości wyrobów zaw. azbest zabudowanych na budynkach mieszkalnych i inwentarskich (powyżej 20 tys. Mg). Są to powiaty: wysokomazowiecki i suwalski,
- obszary, gdzie występują najwyższe wartości dwóch wskaźników, tj.:
 - średnie stężenia włókien azbestu w m^3 powietrza (powyżej 800 wł/m^3) oraz wartości wskaźnika nagromadzenia wyrobów zaw. azbest (powyżej 20 Mg/km^2). Jest to: m. Białystok,
 - ilości wyrobów zawierających azbest zabudowanych na budynkach mieszkalnych i inwentarskich (powyżej 20 tys. Mg) oraz wartości wskaźnika nagromadzenia wyrobów zawierających azbest (powyżej 20 Mg/km^2). Są to powiaty: kolneński i łomżyński.
- obszary, gdzie występują najwyższe wartości jednego wskaźnika. tj.: średnie stężenia włókien azbestu w m^3 powietrza (powyżej 800 wł/m^3). Są to powiaty: sokólski, grajewski i białostocki.

W tabelach 3 i 4 przedstawiono średnie stężenie włókien dla pomiarów wykonanych w gminach oraz zestawienie średnich stężeń włókien w powietrzu w poszczególnych punktach pomiarowych.

Dane pochodzą z publikacji „Zanieczyszczenie środowiska azbestem. Skutki zdrowotne. Raport z badań”, opracowanej przez Instytut medycyny Pracy w Łodzi w 2010r.

Rysunek 1. Stężenie włókien azbestu w powietrzu w woj. podlaskim na podstawie badań z 2006r.

Tabela 3. Stężenie włókien azbestu w powietrzu atmosferycznym w gminach woj. podlaskiego

Lp.	Powiat	Gmina	Liczba punktów	Stężenie włókien azbestu (wł/m ³)	
				średnia	95%pu
1	sokólski	Sokółka	1	131	65-266
2	hajnowski	Czeremcha	1	180	99-326
3	zambrowski	Rutki	2	191	83-438
4	zambrowski	Zambrów	2	191	83-438
5	hajnowski	Narew	1	234	141-389
6	siemiatycki	Siemiatycze	1	234	141-389
7	augustowski	Płaska	1	293	189-454
8	hajnowski	Hajnówka	1	293	189-454
9	augustowski	Augustów	2	332	177-626
10	białostocki	Gródek	1	356	242-522
11	suwalski	Filipów	1	356	242-522
12	bielski	Orla	2	380	193-749
13	moniecki	Jasionówka	2	383	158-930
14	m. Suwałki	m. Suwałki	4	396	260-603
15	białostocki	Łapy	1	421	299-592
16	siemiatycki	Mielnik	1	421	299-592
17	sejneński	Sejny	3	425	248-729
18	augustowski	Bargłów Kościelny	1	488	360-664
19	grajewski	Wąsosz	1	488	360-664
20	wysokomazowiecki	Klukowo	1	488	360-664
21	bielski	Bielsk Podlaski	2	525	285-969
22	moniecki	Mońki	3	526	217-1276
23	łomżyński	Jedwabne	1	558	422-737
24	grajewski	Grajewo	2	570	338-960
25	m. Łomża	m. Łomża	4	592	352-994
26	m. Białystok	m. Białystok	5	606	432-851
27	kolneński	Stawiski	2	609	342-1086
28	łomżyński	Zbójna	1	629	488-811
29	siemiatycki	Drohiczyn	1	629	488-811
30	wysokomazowiecki	Nowe Piekuty	1	629	488-811
31	kolneński	Kolno	2	661	377-1160
32	białostocki	Zabłudów	1	701	554-887
33	wysokomazowiecki	Wysokie Mazowieckie	1	701	554-887
34	białostocki	Dobrzyniewo Duże	1	775	623-963
35	grajewski	Rajgród	1	775	623-963
36	sokólski	Nowy Dwór	1	849	692-1041
37	sokólski	Korycin	1	924	763-1118
38	suwalski	Wiżajny	1	924	763-1118
Razem			61	410	320-526

Tabela 4. Stężenie włókien azbestu w powietrzu atmosferycznym w gminach woj. podlaskiego

Lp.	Miejscowość	Liczba punktów	Stężenie włókien azbestu (wł/m ³)	
			średnia	95%pu
1	Augustów	4	234	86-634
2	Augustów	4	420	185-953
3	Płaska	4	292	115-740
4	Bargłów Kościelny	4	488	225-1060
5	Bargłów Kościelny	4	355	149-846
6	Bargłów Kościelny	4	701	355-1381
7	Bargłów Kościelny	4	701	355-1381
8	Bargłów Kościelny	4	848	451-1596
9	Bargłów Kościelny	4	355	149-846
10	Zabłudów	4	701	355-1381
11	Fasty	4	774	402-1489
12	Gródek	4	355	149-846
13	Łapy	4	420	185-953
14	Grajewo	4	701	355-1381
15	Grajewo	4	420	185-953
16	Rajgród	4	774	402-1489
17	Wąsosz	4	488	225-1060
18	Hajnówka	4	292	115-740
19	Narew	4	234	86-634
20	Czeremcha	4	179	60-529
21	Łomża	4	848	451-1596
22	Łomża	4	488	225-1060
23	Łomża	4	848	451-1596
24	Łomża	4	234	86-634
25	Jedwabne	4	557	266-1167
26	Zbójna	4	628	310-1274
27	Klekotowo	4	234	86-634
28	Drohiczyn	4	628	310-1274
29	Mielnik	4	420	185-953
30	Sokołka	4	131	40-425
31	Korycin	4	923	500-1703
32	Nowy Dwór	4	848	451-1596
33	Suwałki	4	420	185-953
34	Suwałki	4	234	86-634
35	Suwałki	4	420	185-953
36	Suwałki	4	488	225-1060
37	Filipów	4	355	149-846
38	Wiżajny	4	923	500-1703
39	Wysokie Mazowieckie	4	701	355-1381

Lp.	Miejscowość	Liczba punktów	Stężenie włókien azbestu (wł/m3)	
			średnia	95%pu
40	Kostry-Noski	4	628	310-1274
41	Klukowo	4	488	225-1060
42	Bielsk Podlaski	3	656	296-1454
43	Bielsk Podlaski	3	379	145-992
44	Orla	3	379	145-992
45	Orla	3	379	145-992
46	Kolno	3	755	354-1608
47	Kolno	3	560	241-1299
48	Stawiski	3	656	296-1454
49	Stawiski	3	560	241-1299
50	Jasionówka	3	223	72-688
51	Jasionówka	3	560	241-1299
52	Mońki	3	1065	547-2072
53	Mońki	3	223	72-688
54	Mońki	3	467	190-1145
55	Sejny	3	223	72-688
56	Sejny	3	467	190-1145
57	Sejny	3	560	241-1299
58	Rutki-Kossaki	3	223	72-688
59	Rutki-Kossaki	3	158	46-540
60	Zambrów	3	223	72-688
61	Zambrów	3	158	46-540

IV. UNIESZKODLIWIANIE I UTYLIZACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Metodami zagospodarowania odpadów zawierających azbest jest unieszkodliwianie przez składowanie lub utylizacja. Na terenie województwa podlaskiego nie ma składowiska odpadów mającego zezwolenie na przyjmowanie i składowanie odpadów zawierających azbest.

Wykaz składowisk azbestu znajduje się na stronach <http://bazaazbestowa.pl/>, prowadzonej przez Ministerstwo Gospodarki.

Istnieją również metody utylizacji odpadów zawierających azbest polegające na rozpuszczeniu włókien azbestowych w kwasie fluorowodorowym, a następnie neutralizacji wodorotlenkiem wapnia z wytworzeniem fluorku wapnia i krzemionki. Dla poprawy rozpuszczalności azbest rozdrabnia się na kawałki poniżej 5 mm, a następnie 100 kg tak przygotowanego azbestu podaje się przenośnikiem ślimakowym do pracującego okresowo reaktora o pojemności 400l, wyposażonego w płaszcz chłodzący. Woda cyrkulująca w płaszczu utrzymuje temperaturę reakcji na poziomie 60 – 65 °C. W tych warunkach po upływie 30 minut stężenie kwasu maleje do 10 % i reakcja jest zakończona. Roztwór ten neutralizuje się i tak powstały fluorek wapnia może służyć jako wypełniacz cementu budowlanego.

W tabeli przedstawiono niezbędną pojemność składowisk do składowania odpadów zawierających azbest, które powstaną po demontażu wszystkich pokryć dachowych z terenu gminy Rajgród.

Tabela 5 Niezbędna pojemność składowiska do składowania odpadów zawierających azbest z terenu gminy Rajgród

Lp	Lata	Powierzchnia odpadów w m ²	Masa odpadów w Mg	Objętość odpadów do składowania w m ³
1	2011-2012	29 075,99	319,84	262,26
2	2013-2022	145 379,90	1 599,18	1 311,33
3	2023-2032	145 379,90	1 599,18	1 311,33
4	Razem	319 835,90	6 396,72	2 884,92

Źródło: Obliczenia własne na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji

V. FINANSOWE ASPEKTY REALIZACJI PROGRAMU

Zgodnie z obowiązującymi przepisami koszty zdjęcia i unieszkodliwienia pokryć dachowych zawierających azbest ponosi właściciel nieruchomości. Niemniej jednak ze względu na wysokie koszty demontażu, zabezpieczenia, transportu i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest, część obowiązków mogą brać na siebie gminy. Pomoc ta polegać może na udzieleniu bezpośredniej dotacji lub poprzez zorganizowanie prac polegających na usuwaniu azbestu z terenu gminy i opłacenie tych prac z budżetu gminy lub środków zewnętrznych. Na dzień sporządzania programu istnieje możliwość pozyskania pomocy finansowej na zdjęcie i utylizację wyrobów zawierających azbest z następujących źródeł:

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Formy udzielania pomocy:

- dofinansowania
- pożyczki i kredyty

Udzielone przez Narodowy Fundusz dofinansowanie, w formie pożyczek i kredytów, nie może przekroczyć 80% realizacji przedsięwzięcia. Pożyczki mogą być częściowo umarzalne, pod warunkiem terminowego wykonywania zadań i osiągnięcia planowanych w nich efektów. Szczegółowe zasady udzielania i umarzania pożyczek, udzielania dotacji oraz dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek wraz z listą priorytetowych programów są uchwalane corocznie przez Radę Nadzorczą Funduszu.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku

W ramach priorytetu: Ochrona powierzchni ziemi na rok 2011 finansowane będą działania:

- Dostosowanie systemów gospodarki odpadami do wymogów określonych w „Planie gospodarki odpadami dla województwa podlaskiego na lata 2009- 2012”.
- Wspieranie systemów zagospodarowania odpadów ze szczególnym uwzględnieniem selektywnej zbiórki odpadów, odzysku i recyklingu surowców wtórnych.
- Przedsięwzięcia związane z usuwaniem i unieszkodliwianiem azbestu.

Dofinansowanie adresowane jest do Gmin/Powiatów województwa podlaskiego realizujących gminne/powiatowe programy usuwania azbestu.

Do dofinansowania mogą zostać zgłoszone tylko zadania ujęte w gminnych/powiatowych programach usuwania azbestu i współfinansowane ze środków własnych gmin/powiatów z obiektów, których właścicielami są osoby fizyczne (również wspólnoty mieszkaniowe) oraz z obiektów gminnych/powiatowych.

Program Azbest/2011 i Azbest 2012 zakłada dofinansowanie do 100% kosztów demontażu, transportu i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest.

- Rekultywacja zamkniętych składowisk i wysypisk odpadów.

EkoFundusz

O dofinansowanie z EkoFunduszu mogą ubiegać się między innymi projekty unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych oraz modernizacji technologii przemysłowych prowadzących do eliminacji powstawania odpadów niebezpiecznych. Dofinansowanie ma formę bezzwrotnej dotacji, w wysokości 15% - 60% kosztów projektu. EkoFundusz nie finansuje projektów, które otrzymały dotację ze środków unijnych. Beneficjentami mogą być jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa, szpitale, placówki pomocy społecznej, szkoły, instytucje wyznaniowe, pozarządowe organizacje ekologiczne.

Bank Ochrony Środowiska S.A.

Bank Ochrony Środowiska S.A. Finansowo uczestniczy w likwidacji zagrożenia, jakie wynika z obecności w środowisku wyrobów zawierających azbest. Bank udziela proekologicznych kredytów w zakresie:

- bezpiecznego usuwania wyrobów azbestowych i ich unieszkodliwienia poprzez złożenie na składowisku,
 - realizacji właściwych miejsc składowania odpadów azbestowych w postaci składowisk tych odpadów lub wydzielonych kwater na składowiskach,
 - pokrywania azbestowych płyt dachowych i materiałów elewacyjnych substancjami zabezpieczającymi przed emisją włókien azbestu,
 - zabezpieczania nawierzchni drogowych utwardzanych w przeszłości odpadami z zakładów produkujących materiały budowlane z zastosowaniem azbestu,
 - budowy wodociągów w miejsce dotychczasowych wykonanych z rur azbestowych.
- Kredyty te pojawiały się w ofercie banku w miarę wzrostu zainteresowania ze strony klientów.

Środki z budżetu Gminy

Możliwość udzielania dotacji mieszkańcom daje art. 403 ust. 4-6 ustawy z 27.04.2001r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2008.25.150, z późn.zm.), zgodnie z którym:

„4. Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej, o którym mowa w ust. 1 i 2, może polegać na udzielaniu dotacji celowej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych z budżetu gminy na finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji:

- 1) *podmiotów niezaliczonych do sektora finansów publicznych, w szczególności:*
 - a) *osób fizycznych,*
 - b) *wspólnot mieszkaniowych,*
 - c) *osób prawnych,*
 - d) *przedsiębiorców;*
- 2) *jednostek sektora finansów publicznych będących gminnymi lub powiatowymi osobami prawnymi.*

5. Zasady udzielania dotacji celowej, o której mowa w ust. 4, obejmujące w szczególności kryteria wyboru inwestycji do finansowania lub dofinansowania oraz tryb postępowania w sprawie udzielania dotacji i sposób jej rozliczania określa odpowiednio rada gminy albo rada powiatu w drodze uchwały.

6. Udzielenie dotacji celowej, o której mowa w ust. 4, następuje na podstawie umowy zawartej przez gminę lub powiat z podmiotami określonymi w ust. 4. W przypadku gdy dotacja stanowi pomoc publiczną lub pomoc de minimis jej udzielenie następuje z uwzględnieniem warunków dopuszczalności tej pomocy określonych w przepisach prawa Unii Europejskiej.

Gmina zakłada, iż powyższy program wdrażany będzie sukcesywnie przez okres 22 lat, czyli do roku 2032.

Do oszacowania prawdopodobnych kosztów docelowej realizacji przedsięwzięcia, przyjęto średnie ceny przedsiębiorstw zajmujących się demontażem i unieszkodliwianiem pokryć zawierających azbest.

Koszt demontażu i utylizacji

Średni koszt demontażu i składowania metra kwadratowego pokryć zawierających azbest ustalono na podstawie cen dyktowanych przez wyspecjalizowane firmy = 35 PLN:
 $319\,835,9 \times 35 = 11\,194\,256,5 \text{ PLN (VAT } 2\,574\,678,96 \text{ PLN)}$

Biorąc pod uwagę, iż program realizowany będzie przez okres 22 lat – do roku 2032, stąd średnioroczny koszt demontażu pokryć zawierających azbest to 508 829,84 PLN (VAT 117 030,86).

Koszty nowych pokryć dachowych

Ceny nowych materiałów do pokryć dachowych przyjęto na podstawie średnich cen oferowanych przez sprzedawców w roku 2010.

- dachówka ceramiczna – 41 PLN/m²
- blacha płaska lakierowana – 27 PLN/ m²
- blacha trapezowa i profilowana – 30 PLN/m²
- gont bitumiczny – 30 PLN/m²

Średnia cena nowego pokrycia dachowego 32 PLN/m².

Koszt nowych pokryć dachowych:

319 835,9 x 32 = 10 234 748,8 PLN (VAT 2 353 992,22 PLN)

Dochód budżetu państwa z tytułu podatku VAT

Podatek VAT od demontażu pokryć eternitowych – 2 574 678,96 PLN

Podatek VAT od kupna nowych pokryć dachowych – 2 353 992,22 PLN

Dochód budżetu państwa z tytułu realizacji programu na terenie gminy 4 928 671,18 PLN

Biorąc pod uwagę ogólnie dobry stan techniczny pokryć wykonanych z eternitu, zakłada się że Program będzie wdrażany sukcesywnie przez okres najbliższych 22 lat. Decydujący wpływ na decyzję dotyczącą wymiany pokryć mają aspekty finansowe przedsięwzięcia, tj. sytuacja ekonomiczna właścicieli nieruchomości oraz możliwość pozyskania dofinansowania.

VI. RZECZOWY HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU PRZEZ GMINĘ RAJGRÓD

Zadania Gminy Rajgród w celu realizacji założeń Programu:

1 Działalność edukacyjna i informacyjna skierowana do właścicieli i zarządców oraz użytkowników budynków zawierających azbest dotycząca zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby z azbestem.

W celu podniesienia świadomości ekologicznej na temat szkodliwości wyrobów zawierających azbest oraz prawidłowego z nimi postępowania, Gmina będzie prowadzić kampanię informacyjną wśród mieszkańców gminy. Działania te będą obejmować przygotowanie i dystrybuowanie ulotek, folderów, plakatów, organizowanie spotkań z mieszkańcami gminy, zamieszczanie informacji na stronach internetowych Urzędu Miejskiego, organizowanie konkursów dla dzieci i młodzieży.

2 Aktualizacja danych dotyczących obiektów zawierających azbest.

Corocznie w styczniu każdego roku Burmistrz będzie przypominał mieszkańcom gminy o konieczności składania informacji o wyrobach zawierających azbest, jeżeli właściciele nie zrobili tego do tej pory lub nastąpiły zmiany w wykorzystywaniu azbestu.

3 Wprowadzenie danych do Wojewódzkiej Bazy Danych Azbestowych WBDA (bazaazbestowa.pl/)

W przypadku ubiegania się przez gminę o środki pomocowe na zdjęcie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest wprowadzenie danych jest warunkiem koniecznym.

4 Monitoring terenu w celu zapobieganiu powstawania dzikich składowisk odpadów.

W celu zapobiegania powstawania dzikich wysypisk odpadów, na których składowane mogą być również odpady azbestowe, zakłada się kontrolowanie stanu czystości lasów, wyrobisk itp. terenów, na których mogą powstawać lub powstawały w przeszłości nielegalne składowiska.

5 Przygotowywanie rocznych sprawozdań finansowych z realizacji Programu.

Co roku będzie sporządzane sprawozdanie finansowe z realizacji Programu na podstawie pozyskanych danych, w szczególności dotyczyć będzie dotacji udzielonych mieszkańcom gminy oraz środków finansowych pozyskanych przez Gminę z zewnątrz.

6 Monitoring i ocena realizacji Programu.

Prowadząc bazę danych ilości wyrobów zawierających azbest oraz zbierając zaktualizowane dane od właścicieli posesji gmina będzie miała możliwość monitoringu usuwania wyrobów zawierających azbest, unieszkodliwiania tego rodzaju odpadów oraz oceny realizacji programu.

Tabela 6. Harmonogram realizacji zadań ujętych w Programie

L.p.	Nazwa zadania	Okres realizacji
1	Działalność edukacyjna i informacyjna skierowana do właścicieli i zarządców oraz użytkowników budynków zawierających azbest dotycząca zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby z azbestem	2011-2032
3	Aktualizacja danych dotyczących obiektów zawierających azbest	2011-2032
3	Wprowadzenie danych do Wojewódzkiej Bazy Danych Azbestowych WBDA (strona WWW.bazaazbestowa.pl)	2011-2032
4	Monitoring terenu w celu zapobieganiu powstawania dzikich składowisk odpadów	2011-2032
5	Przygotowywanie rocznych sprawozdań finansowych z realizacji programu	2011-2032
	Monitoring i ocena realizacji programu	2011-2032

VII. PODSUMOWANIE

Pomimo zakazu stosowania, azbest stanowić będzie nadal przez wiele lat pokrycie dachowe wielu budynków na terenie gminy Rajgród. Dotyczy to głównie rodowitych mieszkańców gminy trudniących się rolnictwem. Wynika to z sytuacji ekonomicznej mieszkańców szczególnie terenów wiejskich, zagrożonych bezrobociem oraz ludzi starszych posiadających niskie dochody. Ma to również związek z wysokimi kosztami demontażu i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest oraz kosztami nowych pokryć. W roku 2011 przeprowadzono dokładną inwentaryzację wyrobów zawierających azbest. Wyroby tego typu zlokalizowano na 40% posesji na terenie gminy. Suma pokryć zawierających azbest na terenie gminy Rajgród wynosi 319 835,91 m², co daje ok. 3 518,19 Mg odpadów zawierających azbest. Przeprowadzona inwentaryzacja jest podstawą do sukcesywnego i skutecznego likwidowania wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Rajgród.

Gmina Rajgród ubiegać się będzie o dofinansowanie do zadań polegających na demontażu i unieszkodliwianiu azbestu ze źródeł zewnętrznych. W roku 2011 i 2012 Gmina będzie ubiegać się o dofinansowanie ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku. Przeprowadzono wstępny nabór zgłoszeń od mieszkańców zainteresowanych skorzystaniem z pomocy Gminy. Do dnia 28.02.2011r. napłynęło 89 zgłoszeń.

Rok 2011 jest to pierwszy rok, kiedy gmina stara się o dofinansowanie na tego typu działanie. W latach następnych akcje takie będą się cieszyły zapewne coraz większym zainteresowaniem. Dlatego niezbędna jest akcja informacyjna gminy i przekazywanie mieszkańcom wiedzy na temat wyrobów zawierających azbest oraz możliwościach pozyskania środków na jego demontaż i unieszkodliwienie. Konieczna będzie również akcja informacyjna dotycząca możliwości zabezpieczenia wyrobów zawierających azbest w celu dalszej eksploatacji oraz informowanie mieszkańców gminy o zakazie samowolnego demontażu i składowania na dziko odpadów zawierających ten związek, a także monitoring terenów, na których powstawały lub mogą powstać dzikie składowiska odpadów.